

Styret i Surnadal Sparebank
Postboks 54
6656 SURNADAL

VÅR REFERANSE
18/12687

DERES REFERANSE

UNNTATT OFFENTLIGHET
Offl. § 13 1. ledd, jf. fvl. § 13
1. ledd nr. 1-2
Gjelder bare merkede avsnitt

DATO
25.06.2019

Merknader - endelig rapport

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Surnadal Sparebank 13. – 14. februar 2019. Tilsynet hadde som formål å få belyst bankens overordnede styring og kontroll, risikoeksponering og styring og kontroll på områdene kredittrisiko, markedsrisiko og likviditetsrisiko, samt bankens etterlevelse av regelverket mot hvitvasking og terrorfinansiering.

Til grunn for disse merknadene ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 5. april 2019 og styrets kommentarer til rapporten i brev av 12. mai 2019.

Finanstilsynet har følgende merknader etter det stedlige tilsynet:

FORHOLD KNYTTET TIL RISIKONIVÅ OG KAPITALISERING

Kreditteksponering

Banken hadde per fjerde kvartal 2018 en forvaltningskapital på 6,0 mrd. kroner. Brutto utlån var 6,6 mrd. kroner inklusive lån overført til Eika Boligkreditt. Banken har hatt en høy vekst på bedriftsmarkedsområdet (BM) de siste to årene med 27,6 prosent i 2017 og 21,0 prosent i 2018. Banken hadde ved utgangen av 3. kvartal 2018 en BM-andel av totale utlån på 24 prosent, med omsetning og drift av fast eiendom som den største bransjen. I følge bankens egen definisjon er høyrisikoandel i BM-porteføljen 23 prosent.

På bedriftsmarkedsområdet hadde banken ved utgangen av 2018 et misligholdsvolum på 10,8 millioner kroner som utgjør 0,7 prosent av BM-porteføljen. Bankens totale avsetning knyttet til tapsutsatte og misligholdte lån på bedriftsmarkedsområdet er på 15,8 millioner kroner, som er en andel av utlån på 1,3 prosent. På personmarkedsområdet rapporterte banken økning i misligholdsvolum fra 15,3 millioner kroner ved utgangen av 2017 til 30 millioner kroner ved utgangen av tredje kvartal 2018.

Eksponering aksje-, rente- og valuta

Surnadal Sparebank har begrenset eksponering for markedsrisiko. Ved utgangen av 3. kvartal 2018 var eksponeringen i aksjefond på 23,3 millioner kroner. Banken hadde ved samme tidspunkt bokført anleggsaksjer for 125 millioner kroner, hvorav aksjene i Eika Boligkreditt, Eika Kreditt og Eika Gruppen til sammen sto for omlag 92 prosent.

Mesteparten av bankens renterisikoeksponering er knyttet til obligasjonsporteføljen holdt for likviditetsformål. Samlet portefølje av renteinstrumenter var 524 millioner kroner ved utgangen av 3. kvartal 2018. Gjennomsnittlig rentedurasjon på renteporteføljen forvaltet av Eika Kapitalforvaltning AS (inklusive bankinnskuddene og fondsobligasjoner) var ved utgangen av 3. kvartal 2018 på 0,1 år.

Likviditet og finansiering

I bankens likviditetspolicy slås det fast at banken skal være forsvarlig og langsiktig finansiert, i hovedsak med innskudd. Innskuddsandelen (inkl. lån overført til Eika Boligkreditt) var 58 prosent ved utgangen av 3. kvartal 2018. Bankens innskuddsdekning både på solonivå og inklusive lån plassert i Eika Boligkreditt er betydelig lavere enn gjennomsnittet av sammenlignbare banker. Finanstilsynet reiste i foreløpig rapport spørsmål om styrets plan for stabil, langsiktig finansiering sett i forhold til den ambisiøse utlånsveksten. Finanstilsynet reiste også spørsmål om styret har vurdert bankens mål for innskuddsdekning, herunder andelen innskudd innhentet via fixrate, samt mål for tilpasning vedrørende overføringsgrad av boliglån til Eika Boligkreditt.

I svar på Finanstilsynets foreløpige rapport sier styret at bankens innskuddsdekning er på et fornuftig nivå, og er med på å gi en sunn finansiering av banken. Finanstilsynet tar videre til etterretning at styret bemerker at kundeinnskudd via Fixrate ikke har noen særlig større prissensitivitet eller at kundene har lavere kundelojalitet enn andre bankinnskudd. Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil vurdere om det er nødvendig å øke rammen for utlånsvolumer klargjort for overføring til Eika Boligkreditt ytterligere ved neste gjennomgang av policy. Finanstilsynet mener at styret bør revidere bankens finansieringsplan.

Kapitaldekning

Surnadal Sparebank hadde en ren kjernekapitaldekning på konsolidert nivå estimert til 16 prosent ved utgangen av 2018. Banken har i dag et pilar 2-krav på 2,3 prosent av beregningsgrunnlaget, som er fastsatt i 2017 på morbanknivå. Samlet krav til ren kjernekapital utgjør således 14,3 prosent for morbanken. Motsyklisk kapitalbuffer øker med 0,5 prosentpoeng fra og med 31.12.2019, noe som fører til at kravet til ren kjernekapital blir 14,9 prosent. Banken vil få fastsatt et nytt pilar 2-

krav i 2020 på konsolidert nivå. Endringer i bankens kapitaldekning i Finanstilsynets stresstest fra 2018 og bankens egen stresstest i ICAAP tilsier at banken bør holde en margin godt over det samlede kapitalkravet.

FORHOLD KNYTTET TIL STYRING OG KONTROLL

Overordnet styring og kontroll

Strategi og overordnede retningslinjer

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at Surnadal Sparebank bør ha mål for, og overvåke, kapitaldekning både på banknivå og konsolidert nivå. Det ble vist til at hensynet til god markedsadferd taler for at banken bør vise konsoliderte tall for ren kjernekapitaldekning, kjernekapitaldekning og ansvarlig kapitaldekning i sentrale tabeller i kvartals- og årsberetninger. Finanstilsynet noterer at styret i svar på foreløpig rapport sier seg enig i at banken bør vise kapitaldekningstall på konsolidert basis i sine nøkkeltabeller i kvartalsrapporter og årsberetninger.

Organisering og ansvarsforhold

I foreløpig rapport ba Finanstilsynet styret om å sørge for at bankens organisasjonskart oppdateres med en mer presis beskrivelse av hvor sentrale linje- og styringsoppgaver er plassert, herunder ansvaret for bankens likviditetsstyring og finansiering, økonomi- og regnskap, samt risikostyring. Finanstilsynet ba også om at stillingsinstrukser for ledende ansatte bør klargjøre tydeligere ansvarsområder og hva ansvaret består i. Finanstilsynet merker seg styrets svar om at organisasjonskart og stillingsinstrukser vil bli gjennomgått på nytt.

Utkontraktering

I foreløpig rapport omtalte Finanstilsynet at Surnadal Sparebank har utkontraktert en rekke forretningsmessige og administrative funksjoner. Banken har utkontrakteringsavtaler med Eika Gruppen AS (IT, korttjenester, betalingsformidling og oppgjørstjenester, samt enkelte funksjoner mot hvitvasking), Eika Kundesenter, Eika Økonomiservice (avtale om innleid økonomisjef), Eika Kapitalforvaltning AS og Eika Boligkreditt AS. Finanstilsynet viste i foreløpig rapport til finansforetaksloven § 13-4 første ledd: "Et finansforetak kan gi et annet foretak i oppdrag å forestå utførelsen av deler av virksomheten som ikke er kjerneoppgaver, med mindre dette skjer i et omfang eller på en måte som ikke kan anses som forsvarlig eller som gjør at tilsynet med den utkontrakterte virksomhet eller foretakets samlede virksomhet blir vanskeliggjort. Kjerneoppgaver kan ikke utkontrakteres med mindre annet følger av bestemmelser gitt i eller i medhold av lov." I foreløpig rapport ba Finanstilsynet styret om en orientering om det er gjennomført en vurdering av hva som er kjerneoppgaver i banken, og om det er foretatt en risikovurdering knyttet til omfanget av utkontraktert virksomhet.

Finanstilsynet merker seg styrets svar om at det vil være formålstjenlig at det på enkelte områder kjøpes inn tjenester for å sikre en forretningsmessig, sikker og stabil drift. Styret viser videre i sitt svar til at det som skal regnes som kjernevirksomhet ikke er klart definert i regelverket. Styret vurderer at en konsesjonspliktige virksomheten, så som innskudds- og utlånsvirksomheten, naturlig vil omfattes av begrepet kjernevirksomhet. Finanstilsynet merker seg at styret legger til grunn at innkjøpte tjenester og utkontraktert virksomhet hverken enkeltvis eller samlet utfordrer forutsetningen om at bankens kjernevirksomhet skal utøves av banken. Finanstilsynet noterer at styret i sitt svar opplyser at banken har vurdert og legger til grunn at risiko knyttet til tjenestekjøp fra og utkontraktering til Eika Gruppen er håndterbar.

Finanstilsynet reiste i foreløpig rapport spørsmål om bankens organisering og bemanning er dimensjonert med tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å følge opp omfanget av utkontraktert virksomhet. Under inspeksjonen avdekket Finanstilsynet at banken på sentrale risikoområder ikke kunne redegjøre for innholdet i flere leveranser fra kontrahenten. Finanstilsynet merker seg at styret i sitt svar til foreløpig rapport opplyser at de ved oppdatering av policyer og retningslinjer vil vurdere å beskrive hvilke funksjoner som er utkontraktert og hvilke oppgaver og kontrollhandlinger som skal gjennomføres i banken, samt at dette skal tas inn i oppdaterte stillingsinstrukser.

Risikostyringsfunksjonen

Leder for risikostyring i Surnadal Sparebank defineres ikke som ledende ansatt. Av stillingsinstruksen fremgår det at vedkommende er ansvarlig for bankens risikostyringsfunksjon og compliancefunksjon. I samtalene under inspeksjonen kom det frem at risikostyringsfunksjonen er delt mellom administrerende direktør, administrativ leder og leder for risikostyring. I foreløpig rapport reiste Finanstilsynet spørsmål om banken etterlever kravene til uavhengig risikokontrollfunksjon med tilstrekkelig kompetanse og ressurser. Finanstilsynet merker seg styrets svar om at styret vil sørge for at risikostyringsfunksjonens ansvarsområder og stillingsbeskrivelser blir klargjort nærmere, at funksjonens oppgaver og ansvar er i tråd med CRR/CRD IV-forskriftens § 29, og samtidig vurdere hvordan ressurser og kompetanse kan styrkes.

Internkontroll

I rapporter fra ekstern revisor fra 2017 og 2018 vedrørende bankens internkontrollgjennomgang skriver revisor at det hadde vært ønskelig med noe mer dokumentasjon av utførte kontrollhandlinger i de ulike virksomhetsområdene. Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at en internkontrollgjennomgang har begrenset verdi dersom administrerende direktør ikke kan vise til fremlagt dokumentasjon av utførte kontrollhandlinger. Finanstilsynet noterer seg at styret er enig i at de kontrollene som gjennomføres i banken bør dokumenteres bedre, og at styret vil følge opp administrerende banksjef på dette området.

Styring og kontroll av kredittrisiko

Risikotoleranse, porteføljekvalitet og porteføljesammensetning

Finanstilsynet ba i foreløpig rapport om at styret kvantifiserer sitt risikotoleransenivå. Finanstilsynet anbefalte videre i foreløpig rapport at styret vurderer å fastsette mål for porteføljekvalitet knyttet opp mot risikoklassifiseringen, eksempelvis mål for gjennomsnittlig PD i porteføljen og maksimal PD for nye kunder. Kvalitetskrav knyttet til inntak av nye kunder ansees som særlig sentralt i en situasjon med sterk BM-vekst. Finanstilsynet noterer at styret i sitt svar gir uttrykk for at dette skal fastsettes ved neste oppdatering av bankens kredittpolicy sammen med en vurdering av om det skal fastsettes et krav til gjennomsnittlig PD i kredittporteføljene.

Organisering og fullmaktstruktur

I Surnadal Sparebank er leder BM med ansvar for inntjening på BM- porteføljen også kredittsjef BM. Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at styret bør sørge for at mangelen på uavhengighet i kredittarbeidet kompenseres med en linjeuavhengig kredittsjef eller en annen linjeuavhengig kontrollfunksjon. Den linjeuavhengige funksjonen bør overvåke porteføljekvalitet og foreta kontroll av etterlevelse av kredittpolicy, bevilgningsretningslinjer og fullmaktsutøvelse. I svaret til foreløpig rapport sier styret at det i løpet av året vil bli vurdert å engasjere en ekstern internrevisor, der noen av aktivitetene vil være en uavhengig vurdering av kredittvirksomheten i banken. Finanstilsynet vurderer at det er positivt dersom styret engasjerer internrevisor. Samtidig kan dette ikke erstatte en linjeuavhengig kontroll av kredittområdet internt i banken.

Bevilgningskriterier

I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at bankens kreditthåndbok BM ikke konkretiserer kravet til betjeningsevne. Videre påpekte Finanstilsynet at det verken i kredittpolicy eller i kreditthåndboken er nedfelt retningslinjer for vurdering av leietakere eller utleiegrad for engasjementer innen næringsseidom, ei heller kvantifiserte krav til egenfinansiering eller forhåndssalg i boligbyggingssaker. Finanstilsynet merker seg at styret i svar til foreløpig rapport er enig i at det bør nedfelles bevilgningskriterier for bedriftens betjeningsevne i bankens kreditthåndbok. Det noteres at styret også vil påse at krav til forhåndssalg vil bli tatt inn i bankens kreditthåndbok.

Verdivurdering av sikkerheter

Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at det i bankens kreditthåndbok ikke ble spesifisert hva verdsettelsen av næringsseidom skal ta utgangspunkt i, og verdien settes uavkortet til 100 prosent. Finanstilsynet bemerket at verdien ved realisasjon av næringslokaler påvirkes av geografisk beliggenhet og gjenbruksverdi. Dette er faktorer som vil være utslagsgivende for næringsseidom i Surnadal Sparebanks markedsområder. Finanstilsynet merker seg at styret tar til etterretning at retningslinjene for verdivurdering av næringsseidommer kan oppfattes som noe uklare. Finanstilsynet noterer at styret vil påse at det innføres retningslinjer for verdsettelse med reduksjonsfaktorer for salgsverdi/markedsverdi hensyntatt leieinntekt, geografisk beliggenhet og gjenbruksverdi.

Beslutningsgrunnlag

Ifølge finansforetaksloven § 13-13 annet ledd skal banken organisere behandlingen av kredittengasjementer slik at den som treffer avgjørelsen har tilstrekkelig grunnlag for å bedømme kreditt- risikoen, og slik at saksgangen og grunnlaget for avgjørelsen kan dokumenteres. I foreløpig rapport vurderte Finanstilsynet at hoveddelen av de fremlagte kredittnotatene under inspeksjonen hadde til dels betydelige mangler som beslutningsgrunnlag. Finanstilsynet merker seg styrets svar om at det skal foretas gjennomganger og opplæring av BM-rådgivere for å øke kvaliteten på kredittsakene. Finanstilsynet vil videre bemerke at styret innen et års tid bør gjennomføre en fornyet kontroll av kvaliteten på BM-kreditter i banken, for å sikre seg at opplæringen har hatt effekt.

Engasjementsoppfølging og tapsvurderinger

I bankens kredittpolicy fremgår det at banken skal ha retningslinjer for identifisering og kvartalsvis oppfølging av problemengasjementer, samt håndtering av kunder med betalingslettelser. I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at handlingsplaner ikke ble fremlagt i forbindelse med inspeksjonen. Finanstilsynet fikk etter inspeksjonen ettersendt oversikten over lån med betalingslettelser, som besto av et fåtall mindre engasjementer, hovedsak mindre PM-engasjementer. Finanstilsynet vil minne om at det er krav til periodisk innrapportering i ORBOF av alle engasjementer med betalingslettelser inklusive opplåning, betalingsuttsettelse og tilleggskreditter som følge av betjeningsproblemer.

Styring og kontroll av markedsrisiko

I foreløpig rapport ba Finanstilsynet om at banken sørger for at det er samsvar mellom den måten rammer fastsettes i bankens policy for markedsrisiko, og den måten rammer fastsettes i forvaltningsmandatet til Eika Kapitalforvaltning AS. I svar på foreløpig rapport erkjenner banken at renterisikorammen i mandatene til Eika Kapitalforvaltning ikke samsvarer med bankens renterisikoramme. Finanstilsynet noterer at styret vil sørge for at renterisikorammen i mandatene til

Eika Kapitalforvaltning blir satt ned, slik at den gjenspeiler den ønskede renterisikoen i obligasjonsporteføljen og samtidig samsvarer med den samlede nominelle rammen for bankens renterisiko. Finanstilsynet vil fastholde at det er viktig at banken fastsetter en ramme for maksimal rentedurasjon i obligasjonsporteføljen.

Hvitvasking og terrorfinansiering

Finanstilsynet pekte i foreløpig rapport på at det forekommer feilklassifisering i risikoklassifiseringssystemet for hvitvaskingsrisiko. Finanstilsynet viste til at banken har svært mange kunder i risikoklasse 1 og at banken også har høyrisikokunder som er åpenbart feilklassifisert. Det fremgår av styrets svar at styret deler denne observasjonen av feilklassifisering. Styret vil se til at banken rydder i gjenstående kunder som har feilklassifisering. Dette vil bli utført gjennom en automatisert løsning som vil være klar i løpet av 2019. Finanstilsynet forutsetter at banken snarest iverksetter arbeid med å risikoklassifisere kundemassen i henhold til hvitvaskingsloven § 9, og at arbeidet gis nødvendig prioritet.

På tidspunktet for Finanstilsynets besøk i banken var banken kommet langt med rydding i kundedata, herunder sletting av fiktive kunder, gjennomgang av reelle rettighetshavere, mv. I foreløpig rapport noterte Finanstilsynet at ryddejobbene vil være avsluttet innen utløpet av første kvartal 2019, og ba om en bekreftelse. Finanstilsynet merker seg av styrets svar på foreløpig rapport at rydding av fiktive kundenummer og reelle rettighetshavere er slutført i henhold til frister i kvartalsvis risikorapport AHV 4. kvartal 2018.

Finanstilsynet noterer videre at styret bekrefter at det fra fjerde kvartal 2018 til første kvartal 2019 er innhentet legitimasjon på omtrent 2.500 kunder, som banken tidligere manglet gyldig legitimasjon på. Finanstilsynet noterer at dette arbeidet fortsetter videre i 2019. Ifølge banken forventes at innhenting av legitimasjon er ferdigstilt 30. september 2019.

I forbindelse med inspeksjonen foretok Finanstilsynets stikkprøvekontroll av opprettelse av privatkunder og næringskunder, samt fornyede kontroller av eksisterende kunder. I foreløpig rapport bemerket Finanstilsynet at enkelte av kundene har mangler i dokumentasjon av reelle rettighetshavere. I svar på foreløpig rapport bekrefter styret at reelle rettighetshavere på de fire næringslivskundene som ble omtalt i den foreløpige rapporten, er korrekt registrert. Finanstilsynet vil bemerke at styret bør vurdere å gjennomføre ytterligere stikkprøvekontroller på dette området, som følge av at Finanstilsynets begrensede stikkprøvekontroll resulterte i så vidt mange feil. Banken bør også vurdere bedring av internkontroll og etterlevelseskontroller, jf. hvitvaskingsloven § 35.

[Redacted]

[Redacted]

Finanstilsynet ber om å motta kopi av protokollen fra styremøtet hvor Finanstilsynets merknader blir behandlet.

Kopi av dette brevet bes sendt til ekstern revisor.

For Finanstilsynet

Linda Støle Hårstad
seksjonssjef

Aimée Staude
tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.